Háború és szociálpolitika Németországban.

A háború a szociálpolitika terén is, amint általában a nemzeti élet tervszerű szabályozásának minden ágában jelentős irányváltozásokat hozott létre. Bizonyos nézőpontok és értékmérők eltolódást szenvedtek. Bizonyos feladatok, amelyek megoldását régebben nagy mértékben átengedték a gazdasági forgalom automatikus lebonyolódásának és az érdekeltek szervezett önsegélyének; igen fontos állami feladatnak ismertettek el és részben igen radikális természetű beavatkozásokra és rendszabászokra szolgáltattak alapot, míg ezzel ellentétben más, pl. a munkások egészségügyi védelmét célzó intézkedésekkel az állam jelenleg kevésbé törődik, mint a béke idejében. A szociálpolitika elvi megalapozása hirtelen változáson ment át. A háború előtt a főelv az volt, hogy a hatóságok lehetőleg minél kevesebbet avatkozzanak be a magán-munkaszerződés szabadságába és a közpénztárak és munkaadók lehetőleg megkíméltessenek újabb nagyobb terhektől. Most azonban egyáltalában nem riadnak vissza a kényszerrendszabályoktól, amelyeket egyébként a viszonyok alakulása lépten-nyomon szükségesekké tesz és egy-két százmillióval több vagy kevesebb közkiadás a háború óriási költségei mellett szerepet alig játszik. A főelv most az, hogy a nyugalom és megelégedettség az országban biztosíttassék és nagyobb arányú gazdasági megbénulás és ínség létre ne jöhessen. Még nem lehet kellő bizonyossággal megállapítani, hogy az eljövendő béke korszakában a szociálpolitikának a háború előidézte ezen új iránya mily mértékben fog továbbra is érvényesülni. Hisz még azt sem lehet tudni, hogy a birodalmi kormány a háború után is ugyanazokra a gazdasági és szociális hatalmi csoportokra fog-e támaszkodni, amelyekre eddig támaszkodott, vagy szélesebb politikai bázist fog-e keresni.

Mindjárt a mozgósítás után a kormány erélyes intézkedéseket tett avégből, hogy a szűkölködőket keresethez juttassa. A *Reichsamt des Innem*-ben már augusztus 5-én felállították

a *«Reichzentrale der Arbeitsnachweise»*-t, amelynek az volt a feladata, hogy a helyileg felesleges munkaerőket munkaerőknek szűkében levő vidékekre juttassa. Hasonló központok alakultak szűkebb területre kiterjedő működési körrel az egyes országokban is, így pl. Sziléziában, Breszlauban, amely utóbbi központ a működésének eredményéről kiadott jelentések szerint szintén jelentékeny mértékben hozzájárult a munkanélküliség leküzdéséhez. Egészben ugyan a háború nem vezetett a munkaközvetítésnek az egész birodalomban való egyöntetű kiépítésére, de mégis a helyi kiadások és kombinációk egész sorára vezetett, amelyek a későbbi békeidőkben az új fejlődés támogatóivá lehetnek. A magán munkaközvetítő-intézetek szétforgácsoltsága természetesen alig csökkent.

A munkaközvetítésnél, amely végeredményben csak *már meglevő* munkaalkalom értékesítését eszközli, még nagyobb figyelmet fordítottak a hatóságok a *munkaalkalmak létrehozására.* A legtöbbet e tekintetben – természetesen szociálpolitikai mellékszempontok nélkül – maga a háború nyújtotta, amely a maga roppant, rohamosan terjedő és megújuló javfogyasztásával egyre több üres munkahelyet töltött be és a munkanélküliek számát még a téli hónapokban is hónapról-hónapra leszállította. Némely munkáskategóriára – különösen a tanulatlanok (unskilled) között – ez természetesen nem vonatkozik és itt közmunkák felvételével kellett közbelépni. Az ezirányú – valamennyi államban igen bőkezűen kezelt – rendszabályoknak a foglalkoztatottak arányára való hatása természetesen nem lehetséges, de az kétségkívül jelentékeny volt.

A munkanélküliek támogatásán központosított szervezésére a háború folyamán sem került a sor, ámbár a munkanélküliekről való gondoskodás a háborús szociálpolitika főcéljai közé tartozik. Az okot ehhez bizonyára az a körülmény szolgáltatta, hogy a háború folyamán nem akarták a birodalmat és az államokat új és messzemenő organizatórius munkákkal terhelni. Ennélfogva a munkanélküliek támogatását községi alapon szervezték. A munkanélküliek kommunális támogatásának gyakorlati keresztülvitele tárgyában tudomásunk szerint csak Szászország bocsátott ki direktívákat. Egyelőre még nem lehet pontos áttekintést nyerni arra vonatkozólag, hogy a községek mennyit tettek a munkanélküliek támogatása tekintetében. A rendelkezésünkre álló anyag csak a nagy és jelentősebb községek egy részét öleli fel. Mégis meg lehet belőle állapítani, hogy számos nagyobb községben is eddig még semmi sem történt, (ezek közül mindenesetre egye-

eekben, így pl. Essenben, Bochumban, Kiéiben, Gelsenkirchenben stb. aligha van említésre méltó munkanélküliség), valamint azt is, hogy a segély feltételei és nagysága majd minden városban másképen van rendezve. Egyes – igen kisszámú – községékben az alkalmazottak és szabad foglalkozásokhoz tartozók segélyének megállapításánál a társadalmi állásra is tekintettel voltak. Igen eltérő a községi munkanélküli támogatásnak a szakszervezeti támogatáshoz való viszonya. A genti rendszer ritkán nyer alkalmazást, sőt helyenkint a háború tartamára még ott is felfüggesztik, ahol régebben fennállott, így pl. Strassburgban. Gyakrabban fordul elő a község és szakszervezet együttműködése a munkanélküliek segélyezése és ellenőrzése terén.

A munkaalkalomról való gondoskodás és a munkanélküliek támogatása mellett a munkabér biztosítása is fokozott jelentőségű szerepet játszik a háborús szociálpolitikában. Béke idején úgyszólván teljesen a szakszervezeti önsegélyre volt ez bízva, – hisz Németországban tudvalevőleg még az otthonmunkások bérminimumának a megállapítása elől is elzárkóztak. A háború azonban meglehetősen bénítólag hatott a szakszervezetek akcióképességére, amennyiben bevételeik jelentékenyen megcsappantak, míg az általuk kifizetett segélyek összege – ha a munkapiac kedvező alakulása folytán nem is abban a mértékben, mint ahogyan attól féltek, – de mégis érezhetően emelkedett. A szakszervezetek akcióképességének csökkenése pedig komoly veszedelmet rejtett magában a munkásság szempontjából. De a kormány szempontjából is igen fontos volt, hogy a bérnívó jelentékeny leszállítása folytán a munkásság körében elégedetlenség és elkeseredettség ne támadjon. Az állam ezért mindenekelőtt a hadseregszállítók körében igyekezett a munkauzsorát meggátolni, aránytalan bérleszállítások esetében a megrendelések visszavonásával fenyegetett, sőt részben maga állapította meg a munkabéreket -és tarifákat. De a hadsereg-parancsnokságok nemcsak a hadseregszállítók, hanem más iparosok és kereskedők viszonyai iránt is érdeklődtek és meghallgatták a munkások és alkalmazottaik, valamint ezek szervezeteinek a panaszait. Különösen híressé vált a metzi kormányzóság rendelete, amely egyes áruházakat, ahol az alkalmazottak fizetését a felére redukálták, egyenesen bezárással fenyegetett. Hasonló tendenciájú megnyilatkozások más parancsnokságok részéről is tapasztalhatók voltak. E katonai szociálpolitika hatásai nem voltak mindenütt egyformák és nehéz ezekről tárgyilagos képet alkotni.

A munkások egészségügyi védelme terén, amely egyébként

– amiként azt fentebb már volt alkalmunk említeni, – a háború alatt az uralkodó kereseti kérdésekkel szemben háttérbe szorult, bizonyos kényszerrendszabályok korlátozást nyertek. Az alapelv az volt, hogy ezen intézkedések; lazítása ne vezessen a munkanélküliség erősbödésére, mert ez esetben ellentétbe kerültek volna a háborús szociálpolitika primer céljaival. Ezért visszautasították a kezdetben az ipar által tett azon javaslatot, hogy a nők, gyermekek és ifjúmunkások foglalkoztatására vonatkozó korlátozások nagy mértékben függesztessenek fel. Az általános könnyítések közül főleg csak azt kell kiemelni, hogy a vas- és az ólomfesték - iparra vonatkozó szigorított rendelkezések életbeléptetését elhalasztották. A betegség elleni biztosítás terén a járulékokat felemelték, a segély magasságát ellenben leszállították, hogy így a pénztárak fizetőképességét biztosítsák.

Egy szociálpolitikai mozgósítási terv ép úgy hiányzott Németországban, mint egy gazdasági. A háborús állapot különleges követelményeit általában hamar felismerték; de ezek keresztülvitele az elő nem készített rögtönzés következtében nem történhetett nehézségek és súrlódások nélkül. Hogy ezeket az így keletkezett fogyasztásokat nem érezték túlélésen, az főleg a gazdasági és munkapiac várakozáson felüli kedvező fejlődésének köszönhető.